

ธงชาติ พระมหาสาห ณ ศกนคต*

อานันท์ จิตรประภาส. (2554). ปิยมหาราชจอมกษัตริย์. กรุงเทพฯ: ยิปชี. 350 หน้า.

หนังสือเรื่อง “ปิยมหาราชจอมกษัตริย์” เป็นหนังสือที่แต่งโดย อานันท์ จิตรประภาส ซึ่งได้รวบรวมความรู้จากเอกสาร หนังสือ และข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมาเขียนเป็นหนังสือเล่มนี้ โดยมีความละเอียดและค่อนข้างจะครบถ้วน ทั้งในด้านพระราชประวัติ พระราชจริยวัตต์ พระราชกรณียกิจ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้เรื่องราวพระราชประวัติของพระองค์และบรมวงศ์ราชอาคิรราชโดยละเอียด หนังสือเล่มนี้ เกริ่นนำด้วยบทที่ 1 บรมวงศ์ราชอาคิรราช ที่อธิบายถึงพระราชบุตรและพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยอธิบายว่า ทรงเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และพระนางເອົາ พระองค์เจ้ารำเพยภารภิรัมย์ ซึ่งปรากฏพระนามโดยพระเกียรติยศต่อมาว่า สมเด็จพระเทพศิรินทร์ บรมราชินี เป็นสมเด็จพระบรม-

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา 90110

E-mail: thongphon.p@psu.ac.th

ราชชนนี โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระบรมราชโภต ให้เป็นวันอังคาร เดือน 10 แรม 3 ค่ำ ปี พุทธศักราช 1215 ตรงกับ พ.ศ. 2396 เที่ยบปฏิทินทางสุริยคติ ตรงกับวันที่ 10 กันยายน คริสต์ศักราช 1853 ณ พระตำหนักเดิมทรงพระที่นั่งสมมติเทวราชอุบัติ ในหมู่หนึ่งของพระที่นั่ง จักรีมหาปราสาท และทรงมีพระนามเดิมว่า “เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์” โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็น พระราชนัดลักษณ์ พระองค์ที่ 9 ในจำนวนพระราชนัดลักษณ์ พระราชนัดดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น พระราชนัดลักษณ์ พระองค์ที่ 9 ในจำนวนพระราชนัดลักษณ์ พระราชนัดดาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น 82 พระองค์ นอกจากนั้น ในบทนี้ยังอธิบายถึงพระเครื่องญาติ และ การได้รับการสถาปนาของพระองค์ท่าน และหลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตเมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ถือเป็นพระราชนัดลักษณ์ พระองค์ที่ 9 และมีสิทธิ ธรรมโดยตรงในการสืบราชสมบัติต่อจากพระราชนัดดา โดยในบทนี้ได้อธิบายไว้ค่อนข้างละเอียด และได้ สรุปตอนท้ายไว้ว่า บรมราชนัดดาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นราชนักดุลสาย ตรงของสองรัชกาล คือ พระราชนัดดาเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 4 ขณะที่พระบรมราชนนีก็ทรง เป็นพระราชนัดดาในรัชกาลที่ 3 ซึ่งผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้สรุปตอนท้ายว่า “สายราชสกุลของพระองค์ เป็นสายตรงที่เข้มข้นโดยแท้จริง”

ด้านการศึกษาเมื่อทรงพระเยาว์ หนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจและทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่าเหตุใดรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชบัญชาสามารถยิ่งนัก ด้วยพระว่า พระองค์ได้เริ่มทรงพระอักษรในสำนักพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุตรี ขัตติยราชนารี ผู้ทรงรอบรู้ศิลปวิทยาอย่าง博ด นอกจากนั้น พระองค์ทรงได้รับการศึกษาภาษาต่างประเทศจากนางแอนนา เลียโโนเวนส์ จนกระทึ่งท่องผนวหเป็นสามเณร ครรัณเมื่อเสด็จออกฝ่ายหน้าแล้วได้เปลี่ยนมาทรงเล่าเรียนภาษาอังกฤษจากหมอยันดเลอ สัญชาติอเมริกัน ส่วนวิหารสูงประศาสนศาสตร์ ราชประเพณี โบรานมคี สมเด็จพระราชบิดาพระราชนครินทร์ทรงโปรดให้ฝึกสอนด้วยพระองค์เอง

ในบท “เลสต์จิครองราชย์หนแรก” มีเหตุการณ์สำคัญที่น่าสนใจ คือ การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากทดลองพระเนตรสุริยุปราคา ที่ตำบลหัวกอ แขวงเมืองประจวบคีรีขันธ์ มาถึงกรุงเทพฯ ได้ 5 วัน ก็ทรงประชวรเป็นไข้ป่า ซึ่งเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ (รัชกาลที่ 5) ได้ตามเสด็จไปด้วยกลับมาก็ประชวรด้วยไข้ป่าด้วยเห็นกัน ซึ่งเหตุการณ์ประชวรดังกล่าวได้นำไปสู่การเสด็จสำรวจของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ทรงพระประชวรมาก ซึ่งก่อนที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จสำรวจ ได้แจ้งแก่เจ้าพระยาครีสตุริยวงศ์ว่า “เจ้านายซึ่งจะสืบพระราชวงศ์ต่อไปภายหน้า พระเจ้าน้องยาเธอ กี ได้พระเจ้าลูกยาเธอ กี ได้ พระเจ้าหลานยาเธอ กี ได้ ให้ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ปรึกษากันจงพร้อม สุดแล้วแต่จะพร้อมกันเด็ด ท่านผู้ใดมีปรีชาครรภะรักษาแผ่นดินได้ ก็ให้เลือกคุณสมควร” อย่างไรก็ตาม หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จสำรวจ เจ้าพระยาครีสตุริยวงศ์กีได้เรียกประชุมบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และนิมนต์พระสงฆ์ 25 รูป มาเป็นสักขีพยาน ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทเวศร์วชิรินทร์ได้ตรัสขึ้นในที่ประชุมสรุปได้ว่า “พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ມີພຣະເທຂພຣະຄຸນໃນກາຣທຳນຸບໍາຮຸງເລື່ອງພຣະບຣມວົງຄານຸວົງຄົ່ງ ແລ້ມຸງມນຕຣີຢູ່ໃຫຍ່ນ້ອຍທັ້ງປັງ ພຣະຄຸນ ແທ້ລົດນັກ ໄນມີສິ່ງໃດຈະທດແທນພຣະຄຸນໄດ້ ຈຶ່ງຂອໃຫຍກສາມເດືອພຣະເຈົ້າລູກຍາເອົາ ເຈົ້າພ້າງໆພໍາລົງກຣົນ ກຣມໜູນພິນິຕປະຫາກາດ ທີ່ເປັນພຣະຣາຫໂອຣສພຣະອົງຄົ່ງໄດ້ເກີ້ນເປັນພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນ” ຈຶ່ງເມື່ອທີ່ປະຫຼຸມມີ ຄວາມເຫັນພ້ອງເປັນເອກັນທີ່ ພຣະອົງຄົ່ງໄດ້ຮັບກາຣຫຼຸລເຂີ່ມໃຫ້ບັນຄຣອງຮາຍໍສມບັດຕ່ອງຈາກສາມເດືອພຣະ-ບົດາ ເມື່ອທຽງພຣະນມາຍຸ 15 ພຣະາ ແລ້ມີເຈົ້າພຣະຍາກຣີສຸວິຍົງຄົ່ງ ເປັນຜູ້ສຳເຮົາຈາກກາຣແທນພຣະອົງຄົ່ງ ຈັກວ່າພຣະອົງຄົ່ງຈະທຽງມີພຣະນມພຣະຫາຄຣບ 20 ພຣະາ ແລ້ມທຽງພນວຫພຣະ ໂດຍທຽງປະກອບ ພຣະຫຼືບມຣາຫາກີເຫັກຮັ້ງແຮກເມື່ອວັນທີ 11 ພຸດັງຈິກຍານ ພ.ຄ. 2411 ນອກຈາກນັ້ນ ໃນປີ ພ.ຄ. 2413 ພຣະອົງຄົ່ງໄດ້ເສົ່າງປະພາສົງຄົ່ງໂປ່ງແລະຫວາ ແລ້ມປີ ພ.ຄ. 2414 ພຣະອົງຄົ່ງໄດ້ເສົ່າງປະພາສົນເຕີຍແລະພໍາ ນັບເປັນຮັ້ງແຮກໃນປະວັດຄາສຕຣີທີ່ພຣະມໍາກັບຕະຫຼາຍໃນປະເທດຕະວັນອອກໄດ້ເສົ່າງປະພາສົຕ່າງແດນ ທີ່ກາຣເສົ່າງປະພາສົຕ່າງແດນຂອງພຣະອົງຄົ່ງໄດ້ນຳໄປສູ່ກາຣເປັ່ນແປງບນບອຣມເນື່ອມປະເພີ່ມຫລາຍອ່າງ ເຫັນ ເລີກໄວ້ພໍມທຽງມຫາດໄທ ແລ້ມໃຫ້ເປັ່ນມາຕັດພົມແບນສາກລ ຍກເລີກປະເພີ່ມໂກບຄລານເຂົ້າເຝົ້າ ເປັ່ນມາເປັ່ນຍືນຫຼືອນ້ຳເກົ້າ ແລ້ມໃໝ່ວິຊີກາຣຄວາຍຄຳນັບ ເປັນຕັ້ນ

ໃນບທທີ່ວ່າດ້ວຍ “ເສົ່າງຄຣອງຮາຍໍໂດຍສມບູຮຸນ” ມີປະເດັນທີ່ນໍາສັນໃຈ ຕື່ອ “ວິກຖິວັງໜ້າ” ທີ່ເກີດຈາກມີຮະເບີດຝຶ້ນທີ່ຕິກໃນວັງໜ່ວງ ໄພໄໝ້ລຸກລາມໄປເຖິງພຣະບຣມຫາຮາວັງ ທຳໃຫ້ທາງວັງໜ່ວງ ເຂົ້າໃຈວ່າວັງໜ້າເປັນຜູ້ວ່າງຮະເບີດ ແລ້ມໄມ່ສົ່ງຄນມາຫ່ວຍດັບໄປໄຟ ສ່ວນກາຣພຣະຮາວັງບວຣິຫ້ຍໜາຢູ່ກີເສົ່າງ ທີ່ລົບໜີໄປອູ້ຢູ່ໃນສະຖາກສຸລັບກຸຖະແລະໄມ່ຍອມເສົ່າງຈອກມາ ເຫຼຸກຮົນນີ້ສ້າງຄວາມຕົງເຄີຍດອງຢູ່ເຖິງ ສອງສັປດາທີ່ ຈະກະທີ່ເຈົ້າພຣະຍານຮມໝາກຣີສຸວິຍົງຄົ່ງເຕີນທາງກລັນມາຈາກຮາບບຸງ ແລ້ມເຫັນໄກລ່ເກລີຍ ເຫຼຸກຮົນຈຶ່ງຄຶ້ນຄລາຍໄປໄດ້ ໂດຍອັງກຸຖະແລະຮັ້ງເຄສົ່ງວ່າເຫຼຸກຮົນຮັ້ງນັ້ນເປັນກາຣເນື່ອງກາຍໃນ ຂອງສຍາມ ຈຶ່ງໄມ່ເຂົ້າມາກ້າວກ່າຍແລະຢູ່ເກີ່ວແຕ່ອ່າງໃດ

ບທທີ່ 5 ມີຫຸ້ອ “ພຣະກຣຍາ ແລ້ມພຣະເຈົ້າລູກຍາເອົາ” ຈາກກາຣລຳຕັບຕຳແໜ່ງ ພຣະເທົ່າ ນາງສນມ ພຣະຫຼືບ ພຣະຫຼືດາ ໂດຍທຳໃຫ້ຜູ້ວິຈາຮົນທ່ານວ່າ ພຣະຫາສາມເດືອພຣະເຈົ້າຢູ່ງຸມືພລ ອຸດຸຍເທິ່ງ ເປັນພຣະນັດຕາຂອງສາມເດືອພຣະກຣີສວັນທີ່ກຣາມຮາຍເທົ່າ ພຣັນວັສສາອັນຍົກເຈົ້າ ພຣະນາມເດີມ ຕື່ອ ພຣະອົງຄົ່ງເຈົ້າຫຼົງສ່ວ່າງວັດນາ ພຣະຫຼືບສົງຄສຸດທ້າຍໃນຮັກກາລທີ່ 5 ຕື່ອ ສາມເດືອ ພຣະນາງເຈົ້າສ່ວ່າງວັດນາ ພຣະບຣມຮາຍເທົ່າ ໂດຍພຣະອົງຄົ່ງທຽບເປັນ “ພຣະເຈົ້ານັ້ນຍາເອົາ ພຣະອົງຄົ່ງ ສ່ວ່າງວັດນາ” ແກ່ຮັກກາລທີ່ 5 ແລ້ມພຣະອົງຄົ່ງທຽບເປັນ “ພຣະນາງເຈົ້າສ່ວ່າງວັດນາ ພຣະຫຼືບ” ນອກຈາກນີ້ ໃນບໍ່ນີ້ຍັງໄດ້ລ່າວໍຖື່ສົມເດືອພຣະອົກຮາຍເທົ່າ ທີ່ມີເພີ່ມພຣະອົງຄົ່ງເຕີຍວ່າ ຕື່ອ “ສາມເດືອ ພຣະນາງເຈົ້າສຸມາລາມາກຣີ ພຣະອົກຮາຍເທົ່າ” ຕຳແໜ່ງພຣະອົກຮາຍໃນຮັກກາລທີ່ 5 ມີ 3 ພຣະອົງຄົ່ງ ຕຳແໜ່ງພຣະຮາຍໝາຍາ ມີພຣະອົງຄົ່ງເຕີຍວ່າໃນປະວັດຄາສຕຣີໄທ ຕື່ອ “ພຣະຮາຍໝາຍາ ເຈົ້າດາຮາວັກມີ” ໃນຕຳແໜ່ງ “ເຈົ້າຈອມມາຮດາ” ມີທັງສິ້ນ 29 ພຣະອົງຄົ່ງ ໃນຕຳແໜ່ງ “ເຈົ້າຈອມ” ມີມາກວ່າ 40 ພຣະອົງຄົ່ງ ກລ່າວໄດ້ໂດຍສຽບຕອນທ້າຍ ຜູ້ເນື່ອນໄດ້ອືບຍາຍໄວ້ວ່າ “ພຣະກຣຍາເຈົ້າໃນສັນຍົບຮັກກາລທີ່ 5 ນັ້ນມີກີ່ພຣະອົງຄົ່ງ ມາຫາກນີ້ ທຳມະເຫັນທີ່ໜີ້ ຕື່ອ ໃນຈຳນວນກຣຍາເຈົ້າທີ່ກ່າວມາທັ້ງໝົດໃນໜັງສື່ອເລີມນີ້ ມີພຣະຫຼືບ

33 พระองค์ และพระราชบิดา 44 พระองค์” โดยต้นสกุล “กิติยากร” องค์ต้นราชสกุล คือ “พระองค์เจ้าฯ บรมวงศ์เรอ กรมพระจันทรบุรีรัตนถุ” มีพระนามเดิมว่า “พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ์” ซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระอัยการองสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชชนนีนาถ ในรัชกาลปัจจุบัน

บทต่อมากล่าวถึง “พระราชกรณียกิจ” ที่สำคัญ คือ การสร้างรถไฟฟ้าสายแรก กรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ. 109 (ตรงกับ พ.ศ. 2433) ในปี พ.ศ. 2417 โปรดให้ตราพระราชบัญญัติพิกัดเกณฑ์อายุของลูกท้าส และทรงเลิกท้าสสำเร็จในปี พ.ศ. 2448 ซึ่งนำไปสู่การมีอิสรภาพและความเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้น มีการทดลองใช้โทรเลขครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2412 ในปี พ.ศ. 2420 โปรดเกล้าฯ ให้ขยายงานโทรเลขเพิ่มขึ้น คือสายกรุงเทพฯ ถึงอำเภอบางปะอิน ต่อจากนั้นทรงเริ่มให้พัฒนาการโทรศัพท์เข้ามาทดลองใช้ในปี พ.ศ. 2424 ในปี พ.ศ. 2431 ทรงปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมอบหมายงานให้ลักษณะมากขึ้น ด้วยการเพิ่มกรรมต่าง ๆ ให้มีมากถึง 12 กรม เช่น กรมยุติธรรม มีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับคดีความที่ต้องตัดสินคดีต่าง ๆ ทั่วทั้งแผ่นดิน เป็นต้น ในด้านการปกครองส่วนภูมิภาค โปรดให้จัดตั้งแบบมณฑลเทศบาลขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2437 จัดตั้งโรงพยาบาลศิริราช (เดิมชื่อโรงพยาบาลวังหลัง) เปิดดำเนินการเมื่อ 26 เมษายน พ.ศ. 2431 และจัดตั้งวิทยาลัยแพทย์ในปี พ.ศ. 2432 และทรงโปรดให้จัดตั้งสภากوตุณาโลมแดง (สภากาชาดไทย) เมื่อ พ.ศ. 112 และทรงประกาศยกโกรงผึ้นในกรุงเทพฯ ได้ถึง 400 แห่ง ในด้านกฎหมาย มีการสร้างประมวลกฎหมายอาญาขึ้นมาเพื่อให้มีความทันสมัย ให้ทัดเที่ยวนานาอารยประเทศ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญกฎหมายจากต่างประเทศมาดำเนินการให้ ด้านกิจการไฟฟ้า มีการพัฒนาและเริ่มจ่ายไฟฟ้าครั้งแรกในปี พ.ศ. 2433 และทรงโปรดให้พัฒนาการประปาขึ้นในปี พ.ศ. 2452 นอกจากนั้น ทรงโปรดให้ใช้ระบบธนบัตร และทรงตั้งกรมธนบัตรขึ้นมาเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2445

ในด้านการปฏิรูปการเมือง เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2417 พระองค์ทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติตั้งสภาราษฎร์ที่ปรึกษาฯ แห่งชาติ (Council of State) โดยพระองค์ได้แบบอย่างการตั้งสภาราษฎร์ที่ปรึกษาฯ มาจากการจัดตั้ง Conseil d'Etat ของประเทศฝรั่งเศส และทรงตั้งสภาราษฎร์ที่ปรึกษาในพระองค์ (Privy Council) ซึ่งทรงได้แบบอย่างมาจากการอังกฤษ นอกจากนั้น ยังมีการตราพระราชบัญญัติบัญชีและประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2433 และจัดทำแผนงบประมาณครั้งแรกในปี พ.ศ. 2434 นอกจากนั้น ยังทรงมีการปฏิรูปด้านต่าง ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้แต่งหนังสือได้สรุปไว้ในตอนหนึ่งว่า “การปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2453) นับเป็นช่วงประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองที่สำคัญมาก เพราะเป็นสมัยแห่งการปฏิรูปครั้งใหญ่ที่เรียกว่าเป็น “การพลิกแผ่นดิน” โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินนโยบายการปฏิรูปบ้านเมืองเป็น 2 ระยะ ระยะแรกระหว่าง พ.ศ. 2416 ถึง พ.ศ. 2418 และระยะที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2434 ถึง พ.ศ. 2453”

บทที่ 8 กล่าวถึง “ร.5 กับประชาธิปไตย” ซึ่งในบทนี้ได้อธิบายเหตุการณ์สำคัญมากมายที่น่าสนใจ อาทิเช่น การเรียกร้องต้องการรัฐธรรมนูญของกลุ่มเจ้านายและข้าราชการใน ร.ศ. 103

ซึ่งเป็นปีที่ 17 ของการครองราชย์ ได้มีเจ้านายและข้าราชการจำนวนหนึ่งที่รับราชการในสถานทูตไทย ณ กรุงลอนדון และกรุงปารีส ได้ร่วมกันลงชื่อในเอกสารกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลง การปกครองราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103 ทูลฯ ถวาย ณ วันพฤหัสบดี แรม 8 ค่ำ เดือน 2 ปีวอก ตรงกับ วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2421 โดยสาระสำคัญของคำกราบบังคมทูลมี 3 ข้อ คือ 1) ภัยอันตรายจะมา ถึงบ้านเมือง เนื่องจากการปกครองในขณะนั้น 2) การที่จะรักษาบ้านเมืองให้พ้นอันตราย ต้องอาศัย ความเปลี่ยนแปลง บำรุงรักษาบ้านเมืองแนวเดียวกับที่ญี่ปุ่นได้ทำตามแนวทางการปกครองของประเทศ ญี่ปุ่น และ 3) การที่จะจัดการข้อ 2 ให้สำเร็จ ต้องลงมือจัดการให้เป็นจริงทุกประการ ซึ่งพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบความเห็นของคณะที่กราบบังคมทูลจะให้มี การเปลี่ยนแปลงการปกครองว่า “พระองค์ทรงพระหนักในอันตรายที่กล่าวมานั้น และไม่ต้องห่วงว่า พระองค์จะทรงขัดขวางในการที่จะเสียอำนาจซึ่งเรียกว่า แอบโชค”

ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ได้ทรงครองราชย์ ได้พัฒนาอย่างมากมาย มีการกระจายอำนาจ เนื่น ที่มีเหตุการณ์การเรียกร้องให้มีรัฐบาล พระองค์ก็ได้มีเสนอตืิเป็นรัฐบาลเพื่อช่วยงานบริหารราชการ แผ่นดิน โดยพระองค์มิได้ทรงรับอำนาจไว้แต่พระองค์เอง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พระองค์ต้องการ คือ “คอเวอนเมนต์ฟอม” หมายถึง ให้พนักงานของราชการแผ่นดินทุก ๆ กรมทำการให้ได้เต็มที่ ให้ได้ ประชุมบริษัทกัน ติดต่อกันได้ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งเหตุการณ์ ร.ศ. 103 นี้ในเวลาต่อมา เจ้านายทั้ง 4 พระองค์ ได้เสด็จกลับจากต่างประเทศและทรงเป็นเสนอตืิในหลายกระหรง ส่วนพระองค์เจ้า ปฤกษาภรณ์นั้น ยังคงเป็นทูต ณ กรุงปารีส อยู่จนถึงปี พ.ศ. 2433 ถึงได้กราบบังคมทูลลาออกจาก ราชการ ต่อจากนั้นได้ไปบวชพระที่ลังกา ซึ่งพระองค์เจ้าปฤกษาภรณ์คืไม่ได้มีโอกาสรับราชการสนอง พระเดชพระคุณ ผิดกับเจ้านาย 3 พระองค์ที่ได้ถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ในครั้งนั้น ซึ่งทรงเป็นกำลังสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน การปฏิรูป การปกครองแผ่นดินสืบต่อมา นอกจากนั้น ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ยังมีเหตุการณ์ที่สำคัญอีกคือ การที่ เทียนวรรณ หรือ ต.ว.ส. วัฒนาโก ได้เขียนถึงที่นั่นคิดออกเผยแพร่ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งเทียนวรรณวิจารณ์อย่างรุนแรง จนเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงตอบโต้ อย่างไรก็ตาม ผลของการปฏิรูปการเมืองการปกครองใน สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในราชอาณาจักร เป็นผลจากการปกครอง ส่วนภูมิภาค ในรูปมณฑลเทศบาลโดยมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่กรุงเทพฯ ซึ่งทำให้ราชอาณาจักรไทย สามารถขยายอำนาจเข้าควบคุมพื้นที่ภายในพระราชอาณาจักรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ ผู้สูญเสียผลประโยชน์จากการปฏิรูปการปกครองพากันก่อปฏิบัติการต่อต้าน เนื่น กบฏมีบุญทาง ภาคอีสาน ร.ศ. 121 กบฏเมืองแพร่ ร.ศ. 121 และกบฏแยกเจ็ดหัวเมือง เป็นต้น

บทที่ 9 “ร.5 กับการเสียดินแดน” บทนี้ทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์การเสียดินแดนของ ประเทศไทยได้อย่างละเอียด เนื่น การเสียดินแดนให้ฝรั่งเศส การต่อสู้ระหว่างไทยและฝรั่งเศส และ ต้องทรงยอมด้วยความไม่ทรงยินดี ด้วยการเสียเงิน 2,000,000 ฟรังก์ เป็นค่าเสียหายแก่รัฐบาลฝรั่งเศส

และความเอร็ดเอเบรี่บของประเทศไทยฝรั่งเศสที่มีต่อประเทศไทย ซึ่งฝรั่งเศสได้ในโลกยุคปัจจุบัน ประเทศไทยมาก่อนมากเท่าประเทศไทยฝรั่งเศส โดยในบทนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ จากการคุยกันของฝรั่งเศสในระยะแรก ๆ ทำให้อังกฤษซึ่งมีผลประโยชน์อยู่กับประเทศไทยมากมาย เกรงจะเกิดความเสียหายขึ้นจึงจะทำการตกลงกับฝรั่งเศสและได้ทำสนธิสัญญาเมื่อ พ.ศ. 2439 หลังจากฝรั่งเศสได้ดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงไป 3 ปี โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นดินแดนกั้นระหว่างอาณาจักรของทั้ง 2 ประเทศในเออเรียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยเป็นเอกสารและอธิปไตยโดยไม่ถูกใครครอบครองมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้น อีกประเด็นที่น่าสนใจและได้ให้ความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องการเสียดินแดน ตั้งกานู กลันตัน ປะลิส และไทรบุรี ในปี พ.ศ. 2451 จากการที่อังกฤษได้รุกรานมาติดต่อในพื้นที่ดังกล่าวรวมไปถึงคานสมุทรมลายู ผู้ตั้นคิดในเรื่องการยกดินแดนดังกล่าวให้แก่อังกฤษ คือ นายเออดวิด สโตรเบล ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินชาวอเมริกัน ที่มารับราชการในไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2447 โดยนายเออดวิด สโตรเบล ได้ให้เหตุผลไว้ว่า “รัฐบาลสยาม ไม่ได้รับประโยชน์ใด ๆ จากรัฐเหล่านี้ กลับต้องรับผิดชอบในการบริหารจัดการรัฐทั้งหลาย และในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในการควบคุมรัฐเหล่านั้น โดยปราศจากการแทรกแซงของอังกฤษ ท้าหากไทยยอมกรรชูเหล่านั้นให้อังกฤษไปแล้ว จะเป็นการตัดปัญหาที่ยุ่งยากได้ สถานการณ์ของไทยจะเข้มแข็งขึ้น เพราะไม่ต้องรับผิดชอบในดินแดนส่วนที่ไม่ใช่ของไทยอีก การแทรกแซงของอังกฤษจะถือสุดลง และไทยจะสามารถปกป้องดินแดนส่วนที่เหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น” ซึ่งจากการเจรจาระหว่างรัฐบาลสยามกับอังกฤษอยู่นาน ในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2451 กรมหลวงเทเววงศ์โปรดการเสนาบดีต่างประเทศของไทย และนายราฟ แพหยิต ราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้ลงนามในสนธิสัญญาโดยมีใจความสำคัญว่า รัฐบาลไทยยอมยกสิทธิทางการปักครอง และการบังคับบัญชาเหนือดินแดนรัฐมลายู คือ ไทรบุรี กลันตัน ตั้งกานู และປะลิส รวมทั้งเกาะไกลาเดียงให้แก่อังกฤษ

นอกจากที่กล่าวมา ท้ายหนังสือเล่มนี้ยังได้มีการสังเขปเหตุการณ์ รัชสมัยรัชกาลที่ 5 ที่สำคัญ ๆ ในขณะที่ทรงครองราชย์ อาทิเช่น 18 มีนาคม 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสอินเดียและพม่า เป็นครั้งแรก โดยเรือพระที่นั่งบางกอก วันที่ 22 มิถุนายน 2415 สมเด็จพุฒาจารย์ (โต) มนูญ แพหยิต เสือเวลา 24.00 น. บนศาลาใหญ่ วัดอินทร์วิหาร บางขุนพรหม วันที่ 21 มิถุนายน 2416 เกิดอหิวัตโกโรคในเขตพระนคร ระบาดอยู่ 30 วัน มีคนตายเป็นจำนวนมาก วันที่ 17 พฤษภาคม 2419 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เสด็จก่อพระฤกษ์พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันที่ 1 มกราคม 2424 เป็นวันเด็จพระราษฎรสมภพของพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าฯ ทรงพระนามว่า “สมเด็จเจ้าฟ้าชายมหាផพิราราช” พระองค์ได้รับสมัญญานามว่า “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” วันที่ 2 ตุลาคม 2424 กำเนิดโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรแห่งแรก ที่วัดมหาธาตุ วันที่ 5 สิงหาคม 2430 ทรงสถาปนาโรงเรียนนายร้อย จปร. ขึ้น ข้างวังสราญรมย์ วันที่ 26 เมษายน 2431 เป็นวันเปิดโรงเรียนบาลีศิริราช วันที่ 1 เมษายน 2448 ทรงประกาศเลิกทาง และการตราชบัญญัติทาง ร.ศ. 124 ห้ามมิให้คนเกิดในรัชกาลของพระองค์เป็นทางสืบ และวันที่ 23 ตุลาคม 2453

พระบาทสมเด็จพระปูเจดียุลจอมเกล้าฯ เสด็จสวรรคต ด้วยโรคประวัติกะ (ไตพิการ) รวมพระชนมายุ 57 พรรษา ครองราชย์ได้ 42 ปี

โดยภาพรวม หนังสือเล่มนี้ได้ให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และพระราชนิรันดร์ที่ไว้ได้อย่างละเอียดและน่าสนใจ ทั้งในด้าน การเมือง การต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้ความรู้เพิ่มขึ้นและมากยิ่งขึ้นจากที่เคยรู้มาก่อน ซึ่งในฐานะผู้วิจารณ์หนังสือมีทัศนะว่า ประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกำลังศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีเหตุการณ์ในแต่ละประวัติศาสตร์ จำนวนมากที่ส่งผลมายังสังคมไทยจนทุกวันนี้ ซึ่งพระองค์คือทรงมีคุณงามความดีและสร้างสรรค์คุณปการต่อความเจริญของประเทศไทยเรอย่างมากมายจนหาที่เปรียบไม่ได้ ซึ่งข้าพเจ้าในฐานะนักวิชาการมีทัศนะว่า หนังสือเล่มนี้เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะต้องมีไว้ในห้องสมุดทุกแห่งของประเทศไทย นอกเหนือนั้น ยังสามารถเป็นแนวทางสำหรับนักวิชาการ อาจารย์ผู้สอนใจในประวัติศาสตร์และพระราชนิรันดร์ที่ 5 และใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการ และประกอบการบรรยายให้แก่นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้ต่อไป